

**การค้นหาคำความจริงโดยการชันสูตรพลิกศพ : ศึกษาความจำเป็นทางกฎหมายของ
การไต่สวนการตาย**
**FACT FINDING BY POST - MORTEM EXAMINATION : STUDYING THE LEGAL
NECESSITY OF A DEATH INVESTIGATION**

กมลทิพย์ ศรีโสภา

Kamontip Srisopa

นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : nice_kamontip@hotmail.com

Graduate student of Master of Laws Program in Criminal Law,
Faculty of Law, Thammasat University : nice_kamontip@hotmail.com

Received : January 9, 2020

Revised : March 22, 2020

Accepted : March 25, 2020

บทคัดย่อ

การชันสูตรพลิกศพในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยเกี่ยวข้องกับเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือการวิสามัญฆาตกรรมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสาม กฎหมายได้กำหนดให้มีขั้นตอนการไต่สวนการตายซึ่งแตกต่างจากการชันสูตรพลิกศพกรณีการตายโดยผิดธรรมชาติ จากการศึกษาวิวัฒนาการของการแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ พร้อมทั้งวิเคราะห์ปัญหาคดีวิสามัญฆาตกรรมต่าง ๆ ในขั้นตอนการไต่สวนการตายโดยเปรียบเทียบกับขั้นตอนการชันสูตรพลิกศพในประเทศเยอรมนี สหรัฐอเมริกา และอังกฤษพบว่า การไต่สวนการตายของไทยยังคงพบปัญหาบางประการ ดังนั้นผู้เขียนจึงเห็นว่าในการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนควรเป็นอำนาจหน้าที่เฉพาะของกองบังคับการปราบปรามเพื่อป้องกันการแทรกแซงคดี และควรยกเลิกกระบวนการไต่สวนการตายแต่ยังคงหลักการตรวจสอบและถ่วงดุลจากองค์กรภายในและภายนอก โดยนำหลักการตรวจสอบถ่วงดุลในชั้นการผ่าศพและการออกรายงานชันสูตรพลิกศพของประเทศเยอรมนีมาปรับใช้กับประเทศไทยอย่างเหมาะสม

คำสำคัญ

การชันสูตรพลิกศพ, การไต่สวนการตาย, การวิสามัญฆาตกรรม, การค้นหาคำความจริง

ABSTRACT

Post-mortem examinations are initiated by officials performing their duty in terms of extrajudicial killings, under Section 150, paragraph three of the Thailand Criminal Procedure Code, B.E. 2477 (1934) (The Code). The law requires a procedure to investigate deaths that differs in cases of unnatural death. The Code evolved through amendments. Its statutes regarding post-mortem examinations were studied and problems of extrajudicial killings analyzed as part of the process of examining deaths in Thailand. An international comparative legal study was made of post-mortem examinations in Germany, the United States, and the United Kingdom. Results were that in Thailand,

Investigations into deaths retain some problems. These findings suggest that making evidence collection the responsibility of the Crime Suppression Division would prevent case interference and interruption of the process of investigating deaths. By following the example of German regulations, in Thailand, principles of checks and balances would be maintained between internal and external organizations by applying counterbalance and oversight in autopsies and issuing autopsy reports accordingly.

Keywords

Post - mortem examination, Death investigation, Extrajudicial killings, Fact finding

บทนำ

การชันสูตรพลิกศพเป็นการตรวจศพเพื่อหาสาเหตุของการเสียชีวิตหรือเพื่อหาสาเหตุและพฤติการณ์ที่ทำให้เกิดการตายซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการค้นหาความจริงในกระบวนการยุติธรรม¹ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยมีบทบัญญัติรับรองเรื่องการชันสูตรพลิกศพปรากฏในมาตรา 148 ถึง 156 โดยกำหนดให้กรณีที่ต้องมีการชันสูตรพลิกศพ ได้แก่ กรณีบุคคลตายโดยผิดธรรมชาติและกรณีบุคคลตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ซึ่งในกรณีบุคคลตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานนั้น กฎหมายได้กำหนดให้การชันสูตรพลิกศพเป็นกรณีพิเศษกล่าวคือ ผู้ที่ทำการชันสูตรพลิกศพ ได้แก่ พนักงานสอบสวน แพทย์ พนักงานอัยการและพนักงานฝ่ายปกครองตำแหน่งตั้งแต่ระดับปลัดอำเภอหรือเทียบเท่าขึ้นไป² ผู้มีอำนาจหน้าที่ทำสำนวนชันสูตรพลิกศพ ได้แก่ พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ เมื่อทำสำนวนชันสูตรเสร็จสิ้นแล้ว พนักงานอัยการต้องดำเนินการทำคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่เพื่อให้ศาลทำการไต่สวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคห้า และทำคำสั่งแสดงว่าผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใดและถึงเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ถ้าตายโดยคนทำร้ายให้กล่าวว่าเป็นผู้กระทำความร้ายเท่าที่จะทราบได้ การที่กฎหมายกำหนดเช่นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มมาตรการตรวจสอบและถ่วงดุลกันของผู้ร่วมทำการชันสูตรพลิกศพและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของญาติของผู้ตาย อย่างไรก็ตาม การไต่สวนการตายยังไม่ใช้กระบวนการเพิ่มมาตรการตรวจสอบถ่วงดุลหรือการค้นหาความจริงให้การชันสูตรพลิกศพมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แต่กลับทำให้กระบวนการสอบสวนเป็นไปอย่างล่าช้าและมีได้คุ้มครองสิทธิของญาติของผู้ตาย ซึ่งในปัจจุบันพบว่าปัญหาที่เกิดจากกระบวนการไต่สวนการตายตามที่ปรากฏเป็นข่าวจากสื่อต่าง ๆ จะเห็นได้ว่ามีการไต่สวนการตายเป็นเพียงการค้นหาความจริงตามรูปแบบวิธีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคห้าเท่านั้น ดังกรณีตัวอย่าง เช่น กรณีผู้เสียชีวิต 32 รายในเหตุการณ์ปะทะ และถล่มมัสยิดกรือเซะ ซึ่งคำสั่งการไต่สวนการตายไม่ได้ปรากฏถึงเนื้อหาอันเกี่ยวกับอาวุธที่เจ้าหน้าที่ใช้ในการปฏิบัติการที่มีสยิดกรือเซะอย่างที่ไม่เหมาะสมหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายโดยใช้ระยะเวลาไต่สวนการตาย 2 ปี 4 เดือน³ หรือกรณีผู้เสียชีวิตจำนวน 78 รายในการชุมนุมอำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส สาเหตุการเสียชีวิตเพราะขาดอากาศหายใจและไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีผู้ใดทำให้ตาย แต่พนักงานอัยการมีความเห็นสั่งไม่ฟ้องเนื่องจากไม่ปรากฏพยานหลักฐานว่าผู้ใดทำให้เสียชีวิต⁴ เป็นต้น จากสภาพปัญหาเกี่ยวกับเนื้อหาคำสั่งการไต่สวนการตายและผลของคำสั่งการไต่สวนการตาย ประกอบกับการปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสามถึงวรรคสิบเอ็ดซึ่งเกี่ยวข้องกับการชันสูตรพลิกศพกรณีบุคคลตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ผู้เขียนจึงได้พิจารณาและวิเคราะห์บทบัญญัติที่กำหนดให้มีกระบวนการไต่สวนการตายรวมถึงมาตรการตรวจสอบและถ่วงดุลภายในองค์กรหรือระหว่างองค์กรด้วยกันซึ่งจะเป็นกลไกให้องค์กรผู้ใช้อำนาจมีตระวังในการใช้อำนาจมากยิ่งขึ้น⁵ โดยใช้หลักการพื้นฐานที่เกี่ยวกับการควบคุม และตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ได้แก่ หลักการแบ่งแยกอำนาจ หลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายปกครองและฝ่ายตุลาการ หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนและหลักการค้นหาความจริง โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบการชันสูตรพลิกศพและการไต่สวนการตายของประเทศเยอรมนี อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา มลรัฐมิชิแกนเปรียบเทียบกับไทยเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ผู้เขียนได้วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับ

¹ คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 9, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2561), น.554 - 555.

² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสาม

³ ประชาไท, “รายงาน : การเดินทางและ (อีก) ต้นทุนของความยุติธรรม ในคดีไต่สวนการตาย,” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2562, จาก <https://prachatai.com/journal/2007/09/14032>

⁴ ปรีดา ทองชุมนุมและตรุณี ไทศาลพานิชย์กุล, “4 ปีเศษของการเดินทางในการค้นหาความจริง กรณีความตายที่ดากใบ,” สืบค้นเมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2562, จาก <https://prachatai.com/journal/2009/11/26495>

⁵ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และคณะ, “โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาระบบการตรวจสอบถ่วงดุลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์),” (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสนับสนุนการวิจัย, กรกฎาคม 2551), น.21 - 22.

การไต่สวนการตายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสาม โดยแยกการพิจารณาเป็น 6 ประเด็น ดังนี้

1. ปัญหาการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสอบสวน

การรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนกฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกล่ามทาเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ถูกล่ามทาหรือผู้ต้องหา⁶ แต่ในทางปฏิบัติการสอบสวนไม่ได้ให้ความสำคัญกับการค้นหาความจริงแต่มุ่งรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อเอาผิดผู้ถูกล่ามทาและมุ่งแสวงหาพยานหลักฐานจากตัวผู้ต้องหาเป็นหลักมากกว่าการค้นหาความจริง แม้จะมีการปฏิรูปงานสอบสวนตำรวจแต่ยังเกิดปัญหาการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนเนื่องจากสาเหตุต่อไปนี้

1.1 ปัญหากระบวนการสอบสวนของตำรวจ

ปัญหากระบวนการสอบสวนของตำรวจเกิดจากโครงสร้างงานสอบสวน ซึ่งพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 มาตรา 47 กำหนดให้แยกงานสอบสวนเป็นอิสระจากงานอื่น ๆ รวมทั้งกำหนดตำแหน่งเฉพาะในการสอบสวน แต่การออกระเบียบคณะกรรมการข้าราชการตำรวจว่าด้วยการกำหนดจำนวนในการแต่งตั้งและอำนาจหน้าที่ในการบังคับบัญชาพนักงานสอบสวน พ.ศ. 2555 นั้น กลับทำให้เกิดช่องว่างในการแทรกแซงการสอบสวนจากฝ่ายบริหารผ่านการบังคับบัญชา นอกจากนี้พนักงานสอบสวนบางท่านไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ของงานสอบสวนที่เหมาะสมหรือทำการสอบสวนโดยมิชอบปิดเบี่ยงทำลายข้อเท็จจริงเพื่อช่วยให้ผู้กระทำผิดไม่ต้องรับโทษตามกฎหมาย หรือแม้กระทั่งสร้างพยานหลักฐานเท็จเพื่อนำตัวผู้บริสุทธิ์มารับผิดแทนซึ่งการกระทำดังกล่าวย่อมส่งผลต่อรูปคดีอย่างมาก

1.2 ปัญหาการแทรกแซงการสอบสวน

ตามพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 ได้แยกงานสอบสวนออกมาเป็นอิสระจากงานด้านอื่นต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 มาตรา 17 โดยประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติฉบับที่ 88/2557 กำหนดให้นายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการคณะกรรมการนโยบายตำรวจแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบายการบริหารราชการตำรวจและกำกับดูแลสำนักงานตำรวจแห่งชาติให้ปฏิบัติตามนโยบาย ระเบียบแบบแผน มติคณะรัฐมนตรีและกฎหมาย⁷ รวมทั้งทำหน้าที่ให้ความเห็นชอบผู้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ นอกจากนี้มีการออกระเบียบก.ตร.ว่าด้วยการกำหนดจำนวนในการแต่งตั้งและอำนาจหน้าที่ในการบังคับบัญชาพนักงานสอบสวน พ.ศ. 2555 มาใช้บังคับ แต่อย่างไรก็ตามนายกรัฐมนตรียังเป็นประธานคณะกรรมการข้าราชการตำรวจซึ่งเกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคล มีกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ตั้งโดยวุฒิสภาเพียงสองคนในกรรมการแต่ละชุด อาจทำให้การตรวจสอบถ่วงดุลภายในเป็นไปได้ยากเนื่องจากการสอบสวนโดยฝ่ายบริหารผ่านการบังคับบัญชา ควบคุม กำกับดูแล อาจถูกแทรกแซงการสอบสวน การรวบรวมพยานหลักฐานถูกบิดเบือนไปกลายเป็นสาเหตุของปัญหาการค้นหาความจริง

1.3 ปัญหาการแยกอำนาจหน้าที่การสอบสวนและการฟ้องร้อง

ระบบงานสอบสวนในประเทศไทยเป็นระบบกล่าวหาโดยแบ่งเป็นสามฝ่ายกล่าวคือ พนักงานสอบสวน รับผิดชอบสืบสวนหรือสอบสวน พนักงานอัยการทำหน้าที่ฟ้องคดีซึ่งพนักงานอัยการไม่ได้เข้าไปร่วมสอบสวนตั้งแต่เริ่มคดีแต่รอรายงานการสอบสวนมาจากพนักงานตำรวจจึงเป็นปัญหาในการค้นหาข้อเท็จจริงของข้อหาและข้อมูลอันเป็นข้อเท็จจริงของผู้กระทำผิดและการดำเนินการสอบสวนได้เสร็จสิ้นไปแล้วในชั้นพนักงานสอบสวน และผู้พิพากษา รับผิดชอบพิจารณาพิพากษาในชั้นศาล⁸ การดำเนินคดีอาญาของไทยต่างจากประเทศอื่นที่ใช้ระบบกล่าวหา กล่าวคือ

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131

⁷ พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 มาตรา 17

⁸ มติชนออนไลน์, “การปฏิรูปการสอบสวน กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย ในช่วงเปลี่ยนผ่าน : โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วัชร,” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2562 จาก https://www.matichon.co.th/columnists/news_717407.

พนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบสำนวนการสอบสวนคดีมาตั้งแต่เริ่มคดีและดำเนินคดีในชั้นพิจารณาพร้อมกับศาล บทบาทของอัยการ จึงมีส่วนสำคัญมากในการส่งผ่านข้อมูลข้อเท็จจริงของข้อหาและข้อมูลอันเป็นข้อเท็จจริงของผู้กระทำความผิดไปยังศาลได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์เพื่อการพิจารณาพิพากษาเพื่อความถูกต้องและเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลในการสอบสวนฟ้องร้องและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพประชาชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จากการศึกษาพบว่า การวิสามัญฆาตกรรมส่วนใหญ่เกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือทหาร หากกฎหมายกำหนดให้องค์กรตำรวจ หรือทหารทำหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานและทำสำนวนชั้นสูตรพลิกศพเองอาจทำให้เกิดความไม่โปร่งใสและเกิดข้อสงสัยต่อประชาชน ซึ่งอำนาจหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานในกรณีวิสามัญฆาตกรรมนั้น ได้มีผู้ให้ความเห็นว่าควรเป็นอำนาจหน้าที่ของ “พนักงานสอบสวนกรมสอบสวนคดีพิเศษ” เป็นผู้รับผิดชอบแต่ผู้เขียนมีความเห็นว่าควรให้ “กองบังคับการปราบปราม” เป็นผู้มีอำนาจรวบรวมพยานหลักฐานทำสำนวนคดีชั้นสูตรพลิกศพ และสำนวนวิสามัญฆาตกรรมแทนพนักงานสอบสวน เนื่องจากการวิสามัญฆาตกรรมเป็นคดีสะท้อนขวัญและกระทบจิตใจประชาชนและกองบังคับการปราบปรามมีหน้าที่เกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวน ป้องกันและปราบปรามทั่วประเทศ หากบัญญัติให้กรณีวิสามัญฆาตกรรมเป็นคดีพิเศษอยู่ในอำนาจความรับผิดชอบของกรมสอบสวนคดีพิเศษแม้จะเป็นการตัดอำนาจสอบสวนองค์กรตำรวจแต่มีปัญหาบางประการ เช่น ปัญหาการใช้ดุลพินิจของคณะกรรมการคดีพิเศษในกรณีที่ถูกเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ซึ่งวิเคราะห์ได้จากเหตุการณ์สลายการชุมนุมที่แยกราชประสงค์ พ.ศ. 2553 เป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิต 99 ราย หรือปัญหาการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาซึ่งเกิดได้จากกรณีการเสียชีวิตของนายธวัชชัย อนุกุล ผู้ต้องหาออกเอกสารสิทธิที่ดินทับซ้อนอุทยานแห่งชาติที่เสียชีวิตภายในห้องควบคุมของอาคารดีเอสไอในระหว่างการควบคุม

2. ปัญหาการทำสำนวนสอบสวนและการทำสำนวนชั้นสูตรพลิกศพกรณีพิเศษ

การทำสำนวนชั้นสูตรพลิกศพกรณีพิเศษมีลักษณะอย่างเดียวกันกับการทำสำนวนชั้นสูตรพลิกศพกรณีธรรมดา แต่แตกต่างกันในประเด็นผู้มีอำนาจหน้าที่ทำสำนวนชั้นสูตรพลิกศพกรณีพิเศษกล่าวคือ เมื่อศาลทำการไต่สวนและแสดงคำสั่งไต่สวนการตายแล้วพนักงานสอบสวนได้รับสำนวนการไต่สวนของศาลจากพนักงานอัยการพร้อมสำนวนชั้นสูตรพลิกศพเดิม พนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนคดีอาญาในสำนวนหาว่าเจ้าพนักงานฆ่าคนตายโดยเจตนาหรือวิสามัญฆาตกรรมและสำนวนคดีอาญาที่ผู้ตายกระทำความผิดซึ่งการทำสำนวนสองสำนวนต้องเป็นการร่วมทำสำนวนของพนักงานอัยการและพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 155/1 เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน แต่ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนยังคงเป็นผู้รับผิดชอบหลักเช่นเดิม แม้ว่าการตำรวจได้วางระเบียบกำหนดข้อห้ามมิให้เจ้าพนักงานผู้ทำให้ตายหรือผู้ควบคุมทำหน้าที่พนักงานสอบสวนหรือผู้ชั้นสูตรพลิกศพ และห้ามมิให้เจ้าพนักงานผู้ทำให้ตายหรือผู้ควบคุมบันทึกปากคำพยานหลักฐานด้วยตนเองเว้นแต่จะบันทึกชี้แจงแสดงรายละเอียดที่เกิดขึ้นมอบให้ผู้ชั้นสูตรพลิกศพรวมเข้าสำนวนไว้เพื่อดำเนินการต่อไป อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 155/1 ไม่ได้กำหนดสภาพบังคับในกรณีพนักงานสอบสวนไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำของพนักงานอัยการจึงอาจทำให้ข้อปฏิบัติดังกล่าวไม่เคร่งครัดเท่าที่ควร

3. ปัญหาคำสั่งการไต่สวนการตาย

การไต่สวนการตายโดยศาลเป็นขั้นตอนที่บัญญัติขึ้นเพื่อเป็นการค้นหาความจริงเกี่ยวกับสาเหตุการตายและคุ้มครองสิทธิของญาติผู้ตายซึ่งเกิดจากการกระทำอันเกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นการตรวจสอบการกระทำของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่ในการชั้นสูตรพลิกศพ ซึ่งเดิมถ้าความผิดเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานในขณะที่ปฏิบัติราชการตามหน้าที่ต้องให้ผู้พิพากษาร่วมทำการชั้นสูตรด้วยเพื่อเป็นหลักประกันแก่ญาติผู้ตายแต่ไม่มีวิธีการให้ญาติฝ่ายผู้ตายซักถามพยานหรือสิทธิอื่นใด ในระยะเวลาต่อมาเห็นว่าการให้ผู้พิพากษาเข้าร่วมชั้นสูตรพลิกศพนั้นเป็นภาระแก่ศาลมากกว่า หรือในบางครั้งไปเมื่อผู้พิพากษาไปถึงที่เกิดเหตุศพได้เน่าเปื่อยแล้วหรือบางศพได้บอกเลศนัยอันไม่ตั้งงามแฝงอยู่แต่ไม่สามารถวิจารณ์ในทางที่กระทบกระเทือนในกระบวนการยุติธรรมได้ วิธีการดังกล่าวจึงไม่ใช่ว่า

คุ้มครองหรือเป็นหลักประกันอย่างแท้จริง⁹ ต่อมาจึงได้มีการแก้ไขมาตรา 150 โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2499 มาตรา 8 เปลี่ยนระบบการให้ผู้พิพากษาไปร่วมทำการชั้นสูตรพลิกศพเป็นระบบให้ศาลไต่สวนการตายแทน ซึ่งหลังจากศาลไต่สวนการตายโดยทำคำสั่งว่า ผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน ตายเมื่อใด เหตุและพฤติการณ์การตายเป็นอย่างไร ถ้าตายโดยคนทำร้ายให้กล่าวว่าใครเป็นผู้ทำร้าย¹⁰ แต่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับความผิดหรือข้อกล่าวหาของผู้ตายแต่อย่างใดเนื่องจากเป็นคดีที่อัยการขอให้ศาลมีคำสั่งเกี่ยวกับสาเหตุการตายของผู้ตายให้เป็นที่แน่ชัดเท่านั้นแต่ไม่ได้ฟ้องผู้ใดว่ากระทำความผิดทางอาญาซึ่งคำสั่งการไต่สวนการตายนี้ถึงที่สุด ไม่กระทบถึงสิทธิฟ้องร้องและการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล หากพนักงานอัยการหรือบุคคลอื่นได้ฟ้องหรือจะฟ้องคดีเกี่ยวกับการตายนั้น¹¹ เท่ากับว่ากฎหมายไม่ได้เปิดช่องให้ยื่นอุทธรณ์ หรือเพิกถอนคำสั่งไต่สวนชั้นสูตรพลิกศพเนื่องจากเป็นเพียงขั้นตอนตามกฎหมายขั้นก่อนฟ้อง เมื่อพิจารณาพบว่าศาลเพียงพิจารณาสำนวนชั้นสูตรพลิกศพและมีคำสั่งไต่สวนการตาย หากผู้ตายมีสาเหตุการตายมาจากเจ้าพนักงานของรัฐให้ระบุเพียงว่าใครทำให้ตายเท่านั้น ศาลไม่อาจพิจารณาว่าการที่เจ้าหน้าที่รัฐกระทำให้ผู้ตายถึงแก่ความตายมีมูลฐานความผิดตามกฎหมายหรือไม่ นอกจากนี้เนื้อหาบางส่วนในคำสั่งการไต่สวนมีปัญหาการตรวจสอบและถ่วงดุลบางประการโดยวิเคราะห์จากกรณีดังต่อไปนี้

3.1 กรณีผู้เสียชีวิต 32 รายในเหตุการณ์ปะทะและถล่มมัสยิดกรือเซะ

จากการวิเคราะห์คำสั่งการไต่สวนการตายในคดีนี้พบว่า¹² ไม่ปรากฏเนื้อหาอันเกี่ยวกับอาวุธที่เจ้าหน้าที่ใช้ในการปฏิบัติการอย่างไม่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น จากพยานหลักฐานพบว่าผู้ก่อความไม่สงบใช้ปืนเอ็ม 16 และเอชเค 33 นอกจากนี้ผู้ก่อความไม่สงบใช้อาวุธปืนเอ็ม 79 ยิ่งกระสุนออกมาจากมัสยิดอย่างน้อยสองนัด ในขณะที่เดียวกันเจ้าหน้าที่รัฐได้โต้ตอบผู้ก่อความไม่สงบด้วยอาวุธหลายประเภท การที่เจ้าหน้าที่ใช้วิธียิงตอบโต้เข้าไปยังกลุ่มก่อความไม่สงบ ถือได้ว่ากฎหมายให้อำนาจไว้ แต่การใช้อาวุธหรือวิธีดังกล่าวต้องทำเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์ นอกจากนี้คำสั่งการไต่สวนการตายกลับไม่ปรากฏถึงเนื้อหาว่าความตายนั้นเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่โดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

3.2 กรณีผู้เสียชีวิตจำนวน 78 รายในเหตุการณ์ชุมนุมอำเภอดงตาล จังหวัดนครราชสีมา

จากการวิเคราะห์คำสั่งการไต่สวนการตายพบว่าไม่มีการอ้างถึงเหตุและพฤติการณ์ที่ตายกล่าวคือ ไม่ระบุข้อเท็จจริงเรื่องผู้ถูกควบคุมตัวที่เสียชีวิตซึ่งถูกบังคับให้ถอดเสื้อและมัดมือไขว้หลัง บังคับให้นอนคว่ำหน้ากับพื้นรถยนต์บรรทุกทับซ้อนกันเป็นชั้นและไม่ระบุชื่อบุคคลผู้ออกคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติตามหรือกระทำการอันเป็นเหตุให้ผู้ตายถึงแก่ความตาย ซึ่งขัดแย้งกับหลักการค้นหาความจริงตามเนื้อหาที่กฎหมายกำหนดให้ศาลเข้ามาค้นหาความจริงด้วยตัวศาลเองโดยพิจารณาจากพยานหลักฐานทั้งสองฝ่ายหรืออาจเป็นพยานหลักฐานที่ศาลเรียกมาเองด้วยทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น โดยหลักการไต่สวนการตายเป็นการตรวจสอบและถ่วงดุลการทำงานของเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในการชั้นสูตรพลิกศพ ซึ่งเริ่มต้นภายหลังจากที่พนักงานอัยการได้ยื่นคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นแห่งท้องที่ที่ศาลนั้นอยู่เพื่อให้ทำการไต่สวนและเปิดโอกาสให้ญาติผู้ตายยื่นคำร้องต่อศาล ศาลจะซักถามพยานที่อัยการนำสืบและ

⁹ อีสุทธิ พันธ์ฤทธิ, การชั้นสูตรพลิกศพและการวิสามัญฆาตกรรม, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2556), น.70 - 71.

¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคห้า

¹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสิบ

¹² นักสังเกตการณ์, “การเดินทางและ(อีก)ต้นท่อนของความยุติธรรม ในคดีไต่สวนการตาย,” ในการประชุมโครงการเวทีสาธารณะเสวนาทางวิชาการ สามปีตากใบกับกระบวนการยุติธรรมไทย, จัดโดยมูลนิธิธรรมาภิบาลวัฒนธรรม คณะทำงานยุติธรรมเพื่อสันติภาพ สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันสัญญาธรรมศักดิ์ เพื่อประชาธิปไตย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร, 2550 : น.21 - 24.

นำสืบพยานหลักฐานอื่นโดยจะไม่มี การก้าวล่วงไปถึงประเด็นความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำของเจ้าพนักงาน ที่ก่อให้เกิดการตายแต่อย่างใด¹³

3.3 กรณีเจ้าหน้าที่ทหารวิสามัญฆาตกรรม นายชัยภูมิ ป่าแส

การไต่สวนการตายกรณีเจ้าหน้าที่ทหารใช้อาวุธปืนยิงนายชัยภูมิ ป่าแส ชาตัพันธ์ภูษาผู้จนเสียชีวิตพบปัญหา บางประการ เช่น ในคำสั่งการไต่สวนการตายศาลไม่ได้วินิจฉัยในประเด็นพฤติการณ์แห่งการตายที่เจ้าหน้าที่ทหารอ้าง ว่านายชัยภูมิจะใช้อาวุธมีดและระเบิดทำร้ายเจ้าหน้าที่อื่นเป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่ทหารจำเป็นต้องใช้อาวุธปืนยิงเพื่อ ป้องกันตัวหรือไม่¹⁴ นอกจากนี้การไต่สวนการตายมีข้อมูลที่สุดมูลที่สูญหายไปคือภาพบันทึกจากกล้องวงจรปิดอันเป็นพยาน วัตถุสำคัญไม่ได้นำเข้าสู่กระบวนการไต่สวนการตายอย่างครบถ้วน แต่ศาลไทยพิจารณาเพียงหลักฐานที่เข้าสู่สำนวน โดยไม่มีการสั่งให้สืบเสาะเพิ่มเติมซึ่งศาลให้เหตุผลเพียงว่าข้อเท็จจริงของบริบท การตายนี้เป็นเรื่องที่โต้แย้งกันอยู่ ให้ คู่ความไปดำเนินการในคดีอื่นหรือคดีวิสามัญฆาตกรรมอันเป็นคดีหลักของคดีนี้

3.4 กรณีการเสียชีวิตของนายธวัชชัย อนุกุล ภายในห้องควบคุมกรมสอบสวนคดีพิเศษ (ดีเอสไอ)

จากการวิเคราะห์คำสั่งไต่สวนการตายพบว่าพยานวัตถุที่สำคัญไม่เข้าสู่กระบวนการไต่สวนการตาย แม้ทาง กรมสอบสวนคดีพิเศษได้ชี้แจงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกล้องวงจรปิดในส่วนเขตพื้นที่ควบคุมผู้ต้องหานั้นมีการติดกล้อง วงจรปิดบริเวณทางเดินส่วนกลางแต่ในห้องควบคุมตัวผู้ต้องหาซึ่งมีลักษณะเป็นห้องเฉพาะบุคคลไม่มีการติดกล้อง วงจรปิดไว้ภายในห้อง¹⁵ ทำให้การค้นหาคำความจริงของสาเหตุการตายเพื่อนำตัวเจ้าหน้าที่รัฐผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำให้ ความผิดเข้าสู่กระบวนการทางอาญาตามกฎหมายนั้นเป็นไปได้ยาก

ในประเทศอังกฤษมีการไต่สวนการตายสองประเภท ได้แก่ การไต่สวนการตายโดยโคโรเนอร์ (inquest without jury) และการไต่สวนการตายร่วมกับคณะลูกขุน (inquest with jury) ตาม Coroner Act 1988 มาตรา 8 กำหนดให้มีการไต่สวนการตายร่วมกับคณะลูกขุนในกรณีการตายในเรือนจำ เช่น ในกรณีการตายในระหว่างการ ควบคุมของเจ้าพนักงานตำรวจ หรือโดยการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ ซึ่งหลักการไต่สวนการตายของ ประเทศอังกฤษมีการนำเสนอพยานหลักฐาน การสอบปากคำพยาน แต่ไม่ถือว่าเป็นกระบวนการพิจารณาคดีในศาล เช่นเดียวกับการไต่สวนการตายในประเทศไทย การไต่สวนการตายต้องทำโดยเปิดเผยและเปิดโอกาสให้ญาติผู้ตายมี ส่วนร่วมในการรับฟังและซักถามหรือซักค้านเพื่อพิสูจน์พยานหลักฐานเฉพาะบุคคลที่มีสิทธิร่วมทำการซักถามพยาน โคโรเนอร์มีหน้าที่ต้องจัดเตรียมพยานหลักฐานที่ใช้ในการประกอบกรไต่สวนการตาย ลูกขุนมีหน้าที่รับฟัง พยานหลักฐานซึ่งมาตรฐานในการรับฟังพยานหลักฐานและการค้นหาคำความจริงเกี่ยวกับสาเหตุการตายไม่จำเป็นต้อง ถึงระดับปราศจากเหตุสงสัย ในคำสั่งการไต่สวนการตายประกอบด้วยชื่อผู้ตาย สาเหตุการตาย เวลาและสถานที่ที่ตาย สาเหตุสำคัญของสภาพแวดล้อม ผลการพิจารณาและการสรุปการไต่สวนการตายของโคโรเนอร์หรือคณะลูกขุน แต่คำ วินิจฉัยจะไม่กล่าวถึงความรับผิดชอบทางอาญาหรือทางแพ่งต่อบุคคลใด เมื่อมีคำสั่งการไต่สวนการตายแล้วโคโรเนอร์จะ ออกหนังสือรับรองการตายแจ้งไปยังนายทะเบียนเพื่อแจ้งการตาย พร้อมทั้งแจ้งคำสั่งไปยังพนักงานสอบสวน เพื่อเข้า สู่กระบวนการพิจารณาคดีต่อไป

ประเทศเยอรมนีระบบชั้นสุตรพลิกศพเป็นระบบศาล ไม่มีกระบวนการไต่สวนการตายเหมือนในประเทศไทย และประเทศอังกฤษ แต่กฎหมายได้กำหนดมาตรการตรวจสอบและถ่วงดุลในชั้นสอบสวนเช่นกันโดยในระหว่างการผ่า ศพแพทย์ต้องทำรายงานตามแบบที่กำหนด เมื่อผ่าเสร็จสิ้นแพทย์จะให้ความเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์การตายและ ความเห็นอื่นแล้วลงชื่อในรายงานเพื่อให้ผู้พิพากษานำกลับไปได้ทันที

¹³ ธีระยุทธ รอดเจริญ, “มาตรการตรวจสอบดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการ,” (สารนิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), น.44 - 48.

¹⁴ ไทยโพสต์, “จี้กองทัพคายหลักฐานกล้องวงจรปิดยิง'ชัยภูมิ ป่าแส,'” สืบค้นเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2562, จาก <https://www.thaipost.net/main/detail/11574>

¹⁵ กรมสอบสวนคดีพิเศษ, “DSI แถลงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกล้องวงจรปิด,” สืบค้นเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2562, จาก <https://www.dsi.go.th/Detail/T0001571>

ประเทศสหรัฐอเมริกาในมลรัฐมิชิแกนระบบชั้นสูตรพลิกศพเป็นระบบแพทย์สอบสวน ไม่มีกระบวนการไต่สวนการตายเหมือนในประเทศไทยและประเทศอังกฤษ แต่กฎหมายได้กำหนดให้ศาลไต่สวนเพื่อให้มีการทบทวนรายงานชั้นสูตรพลิกศพ หรือไปรับรองการตายที่ออกโดยแพทย์สอบสวนได้โดยเมื่อแพทย์สอบสวนทำการชั้นสูตรเสร็จสิ้นและได้ออกรายงานชั้นสูตรพลิกศพแล้ว หากพนักงานอัยการเห็นว่ามิชอบสงสัยเกี่ยวกับการตายพนักงานอัยการอาจใช้ดุลพินิจร้องขอต่อศาลให้ศาลไต่สวนเพื่อให้มีการทบทวนรายงานชั้นสูตรพลิกศพหรือไปรับรองการตายที่ออกโดยแพทย์สอบสวนได้ นอกจากนี้กฎหมายกำหนดให้มีการตรวจสอบถ่วงดุลระหว่างแพทย์สอบสวนกับจำเลย จำเลยมีสิทธิในการร้องขอให้ศาลไต่สวนเพื่อให้มีการทบทวนรายงานชั้นสูตรพลิกศพหรือไปรับรองการตายได้เช่นเดียวกันเพื่อเป็นการพิสูจนความบริสุทธิ์ของตน ในกรณีญาติผู้ตายไม่เห็นด้วยกับรายละเอียดการตาย เช่น สาเหตุการตายหรือพฤติการณ์ที่ตายในรายงานชั้นสูตรพลิกศพ ญาติผู้ตายอาจร้องขอให้ศาลแขวงไต่สวนได้¹⁶

เมื่อพิจารณาประเด็นหรือเนื้อหาที่กฎหมายกำหนดให้ทำคำสั่งไต่สวนการตาย ผู้เขียนเห็นว่าเป็นประเด็นที่แพทย์ต้องทำการบันทึกข้อมูลลงในรายงานชั้นสูตรพลิกศพอยู่แล้วแต่ในบางประเด็นกลับไม่ปรากฏในคำสั่งการไต่สวนการตาย เช่น ไม่ระบุชื่อบุคคลผู้ออกคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติตามหรือกระทำการอันเป็นเหตุให้ผู้ตายถึงแก่ความตาย การกำหนดคำสั่งดังกล่าวจึงเป็นเพียงรูปแบบพิธีมากกว่าทางเนื้อหา นอกจากนี้ในทางปฏิบัติศาลจะไม่ก้าวล่วงเข้าไปถามพยานของคู่กรณีทั้งสองฝ่ายทำให้การค้นหาคำความจริงจึงเกิดขึ้นได้ไม่เต็มที่¹⁷ ทำให้การทำคำสั่งในคดี ขึ้นอยู่กับรูปแบบการเสนอพยานหลักฐานของเจ้าพนักงานรัฐมากกว่าการค้นหาคำความจริงทำให้การตรวจสอบถ่วงดุลไม่มีประสิทธิภาพได้

4. ปัญหาการสั่งคดีของพนักงานอัยการ

ในกระบวนการไต่สวนการตายเมื่อศาลมีคำสั่งไต่สวนการตายแล้วจะส่งสำนวนการไต่สวนของศาลไปยังพนักงานอัยการ เพื่อส่งแก่พนักงานสอบสวนดำเนินการต่อไป¹⁸ และให้พนักงานอัยการเข้าร่วมทำสำนวนการสอบสวนคดีอาญาร่วมกับพนักงานสอบสวน¹⁹ เมื่อการสอบสวนเสร็จหากพบว่าคดีดังกล่าวเป็นคดีฆาตกรรมซึ่งผู้ตายถูกเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ฆ่าตายหรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ กฎหมายได้กำหนดให้อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนเท่านั้นมีอำนาจออกคำสั่งฟ้อง หรือสั่งไม่ฟ้อง²⁰ อย่างไรก็ตามในบางคดีมีคำสั่งไม่ฟ้องอาจเนื่องจากการขาดพยานหลักฐานสำคัญ ซึ่งวิเคราะห์ได้จากคดีดังต่อไปนี้

4.1 กรณีผู้เสียชีวิต 32 ราย ในเหตุการณ์ปะทะและถล่มมัสยิดกรือเซะ

ในกรณีนี้คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 24 เมษายน 2555 เห็นชอบในหลักเกณฑ์และวิธีการให้ความช่วยเหลือเยียวยาฟื้นฟูผู้ได้รับความเสียหาย และผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยแบ่งกลุ่มบุคคลที่เข้าข่ายได้รับการเยียวยาเป็นสี่กลุ่ม ซึ่งในกลุ่มบุคคลที่ถูกควบคุมตัวหรือถูกคุมขัง หรือถูกดำเนินคดีเป็นผู้ต้องหา หรือเป็นจำเลยและถูกควบคุมตัวหรือคุมขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวต่อมาปรากฏหลักฐานว่าไม่ได้กระทำความผิดได้มีการสั่งไม่ฟ้อง²¹ ผู้เขียนมีความเห็นว่าการสั่งไม่ฟ้องอาจเกิดจากการรวบรวมพยานหลักฐานไม่ครบถ้วน การทำสำนวนรายงานชั้นสูตรพลิกศพและการทำสำนวน

¹⁶ The Michigan County Medical Examiners Law, P.A.181 of 1953, section 52.207

¹⁷ บุญผด หาดูทวิพันธุ์ และคณะ, “ความเป็นภาวะวิสัยในคดีวิสามัญฆาตกรรม : ศึกษากระบวนการค้นหาคำความจริงในชั้นเจ้าพนักงาน,” วารสารงานวิจัยของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ปีที่ 5 ฉบับที่ 2, น.104 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2554).

¹⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสิบเอ็ด

¹⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 155/1

²⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 วรรคท้าย

²¹ ประชาไท, “กรือเซะ: เยียวยาหรือตอกย้ำบาดแผล,” สืบค้นเมื่อวันที่ 10 เมษายน 2562, จาก <https://prachatai.com/journal/2012/07/41495>

สอบสวนทำให้เจ้าหน้าที่ผู้กระทำการวิสามัญฆาตกรรมอ้างได้ว่าเป็นการป้องกันตัวเพื่อให้ตนเองได้รับการยกเว้นความผิดในการปฏิบัติหน้าที่

4.2 กรณีผู้เสียชีวิตจำนวน 78 รายในการชุมนุมอำเภอดงขี้เหล็ก จังหวัดนครราชสีมา

ในเหตุการณ์นี้ทำให้มีผู้เสียชีวิตทกรายในที่เกิดเหตุและไม่ทราบตัวผู้กระทำความผิด จึงงดการสอบสวนส่วนผู้เสียชีวิตในระหว่างการขมขื่น 78 รายแม้จะมีการไต่สวนชั้นสูตรพลิกศพและศาลมีคำสั่งแล้วว่าผู้ตายทั้ง 78 รายเสียชีวิตเนื่องจากขาดอากาศหายใจในระหว่างอยู่ในความควบคุมตัวของเจ้าพนักงานที่ปฏิบัติราชการตามหน้าที่ แต่ภายหลังจากศาลมีคำสั่งไต่สวนการตายแล้ว พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาผู้กระทำความผิดเป็นเหตุให้การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐสิ้นสุดเพียงเท่านี้ซึ่งสาเหตุดังกล่าวอาจเกิดจากการไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิดและไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีผู้ใดทำให้ตาย

4.3 กรณีผู้เสียชีวิต 6 รายจากการถูกยิงเสียชีวิตที่วัดปทุมวนารามราชวรวิหาร

ในคดีนี้ในคำสั่งการไต่สวนการตาย 6 ศพ วัดปทุมวนาราม ศาลชี้ว่าเกิดขึ้นจากกระสุนฝังเจ้าหน้าที่ทหารบนรางรถไฟฟ้าอย่างชัดเจน²² ซึ่งหากนับตั้งแต่วันเกิดเหตุจนถึงปัจจุบันเป็นระยะเวลา 8 ปีเศษแล้ว ส่วนการไต่สวนชั้นสูตรพลิกศพยังส่งมาไม่ถึงสำนักงานอัยการคดีพิเศษ อาจเนื่องจากในคำสั่งไต่สวนชั้นสูตรพลิกศพของศาลมีการระบุชัดเจนว่ากระสุนมาจากเจ้าหน้าที่ทหารสังกัดกองพันไหนประจำจุดไหนแต่ไม่ทราบว่าใครเป็นผู้ลงมือกระทำ

4.4 กรณีเจ้าหน้าที่ทหารวิสามัญฆาตกรรม นายชัยภูมิ ป่าแส

ปัจจุบันพนักงานสอบสวนได้รับมอบสำนวนคดีการไต่สวนการตายจากศาลจังหวัดเชียงใหม่เพื่อส่งให้กับอัยการศาลทหารก่อนจะยื่นฟ้องคดีวิสามัญฆาตกรรมต่อศาลทหารตามขั้นตอนต่อไป แต่ในขณะนี้ยังไม่มีการฟ้องเนื่องจากไม่พบหลักฐานสำคัญซึ่งเป็นไฟล์ข้อมูลเป็นไฟล์ข้อมูลที่บันทึกจากกล้องวงจรปิดในช่วงวันเวลาที่เกิดเหตุ

4.5 กรณีการเสียชีวิตของนายธวัชชัย อนุกุล ภายในห้องควบคุมกรมสอบสวนคดีพิเศษ (ดีเอสไอ)

ในคดีนี้ผู้ต้องหาออกเอกสารสิทธิที่ดินทับซ้อนอุทยานแห่งชาติกว่าพันแปลงได้เสียชีวิตภายในห้องควบคุมกรมสอบสวนคดีพิเศษ ซึ่งศาลอ่านคำสั่งการไต่สวนการตายซึ่งผ่านมาหนึ่งปีกว่าแต่ในขณะนี้ยังไม่มีการฟ้อง

5. ปัญหาความล่าช้า

การดำเนินคดีในกระบวนการทางอาญาที่ดีต้องมีความรวดเร็ว และมีความยุติธรรมแต่เมื่อพิจารณาการชั้นสูตรพลิกศพในขั้นตอนการทำสำนวนสอบสวนและการไต่สวนการตายยังคงมีความล่าช้าโดยจะเห็นได้จากในคดีต่างๆ เช่น กรณีผู้เสียชีวิต 32 ราย ในเหตุการณ์ปะทะและถล่มมัสยิดกรือเซะ รวมเป็นระยะเวลาถึง 2 ปี 4 เดือน หรือกรณีผู้เสียชีวิตจำนวน 78 รายในการชุมนุมอำเภอดงขี้เหล็กจังหวัดนครราชสีมาการไต่สวนการตายของศาลใช้เวลาถึง 4 ปี²³ หรือกรณีผู้เสียชีวิต 6 รายจากการถูกยิงเสียชีวิตที่วัดปทุมวนารามราชวรวิหารสืบเนื่องมาจากการสลายการชุมนุมของแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ ซึ่งการไต่สวนการตายใช้ระยะเวลา 3 ปี หรือกรณีเจ้าหน้าที่ทหารวิสามัญฆาตกรรมนายชัยภูมิ ป่าแส การไต่สวนการตายใช้ระยะเวลาประมาณเกือบหนึ่งปี จากการศึกษาในกรณีข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นพบว่ากระบวนการไต่สวนการตายมีความล่าช้ามาจากสาเหตุบางประการ เช่น การเริ่มกระบวนการไต่สวนการตายล่าช้าประกอบกับสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ ความสะดวกหรือค่าใช้จ่ายในการเดินทางของพยาน การขอเลื่อนพิจารณาคดี การเลื่อนฟังคำสั่งไต่สวนการตายเนื่องจากการยังจัดเรียงเอกสารไม่เรียบร้อย และการสืบหาพยานมาประกอบการไต่สวนการตายล้วนส่งผลให้กระบวนการไต่สวนการตายล่าช้า เป็นต้น

6. ปัญหาการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพญาติผู้ตาย

การวิสามัญฆาตกรรมเป็นการตัดผู้ต้องหาออกจากกระบวนการยุติธรรมอันเป็นการลิดรอนสิทธิมนุษยชนซึ่ง

²² มติชน, “อาชญากรรม : ย้อนคำพิพากษาศาล ไครฆ่า 6 ศพวัดปทุมฯ,” สืบค้นเมื่อวันที่ 10 เมษายน 2562, จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_154278

²³ ปรัชญา โต๊ะอิตเต, “ฆ่าหละคดีกรือเซะ-28 เมษายน กับปัญหากระบวนการ ไต่สวนการตาย,” สืบค้นเมื่อวันที่ 10 เมษายน 2562, จาก <https://www.isranews.org/isranews-all-data/isranews-data-south/1983-28-qq.html>

ไม่สอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนข้อ 1 กล่าวไว้ว่า “มนุษย์ทั้งปวงเกิดมามีอิสระและเสมอภาคกันในศักดิ์ศรี และสิทธิต่างในตนมีเหตุผลและ มโนธรรมและควรปฏิบัติต่อกันด้วยจิตวิญญาณแห่งภราดรภาพ” นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 4 ได้กล่าวถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ย่อมได้รับความคุ้มครอง ปัญหาที่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนพบว่ามีมาตั้งแต่ก่อนแก้ไขประมวลก่อนการปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพและการไต่สวนการตายปี 2542 เช่น คดีวิสามัญฆาตกรรมในปี 2539 กรณีวิสามัญ 6 ศพ โจ้ ด้านข้าง พบว่าการชันสูตรพลิกศพในกรณีที่มีความตายที่เกี่ยวข้องกับพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งขาดการตรวจสอบและถ่วงดุลกันของผู้ร่วมทำการชันสูตรพลิกศพอย่างแท้จริงและวิธีการในการชันสูตรพลิกศพและการไต่สวนการตายของบุคคลเป็นไปอย่างลาซา ทำให้ไม่สามารถคุ้มครองสิทธิของผู้ที่เป็นญาติของผู้ตายอย่างเพียงพอ แม้เหตุการณ์ดังกล่าวนำมาสู่การปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพและการไต่สวนการตาย (ฉบับที่ 21) พ.ศ. 2542 แล้วแต่อย่างไรก็ตามยังคงพบว่าการละเมิดสิทธิมนุษยชนในหลายเหตุการณ์ เช่น การวิสามัญฆาตกรรมนายชัยภูมิ ป่าแส ซึ่งเป็นการตายอันเกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ทหารซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ทั้งในรายงานด้านสิทธิมนุษยชนทั่วโลกประจำปี 2560 ของประเทศสหรัฐอเมริกาว่าการกระทำดังกล่าวเป็นหนึ่งในการใช้กำลังเกินกว่าเหตุต่อผู้ต้องสงสัย ผู้กระทำความผิดและเป็นการฆ่าโดยมิชอบด้วยกฎหมาย และรายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนทั่วโลกของแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลประจำปี 2560 - 2561 ได้บันทึกให้กรณีวิสามัญฆาตกรรมนายชัยภูมิ ป่าแส เป็นหนึ่งในคดีละเมิดสิทธิมนุษยชนจากการสังหารนอกกระบวนการกฎหมายของเจ้าหน้าที่ สอดคล้องกับฮิวแมนไรท์วอตช์ระบุในจดหมายเรียกร้องให้รัฐบาลไทยดำเนินการสอบสวนคดีชัยภูมิอย่างโปร่งใส ปัญหาการวิสามัญฆาตกรรมเป็นการปัญหาการฆาตกรรมนอกกระบวนการกฎหมายโดยเจ้าหน้าที่รัฐ (Extra judicial killings) ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนและหลักนิติธรรมอย่างร้ายแรงและยังขัดต่อหลักการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 วรรคสอง ซึ่งในคดีอาญาที่กำหนดให้ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ซึ่งตามหลักการดังกล่าวเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา โดยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ที่ถูกกล่าวหาหรือดำเนินคดีอาญาเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาของศาลถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิดแล้วและเจ้าหน้าที่รัฐต้องนำผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ตามกฎหมาย ซึ่งเป็นการป้องกันการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐกระทำการใด ๆ ต่อผู้ต้องสงสัยหรือผู้ถูกกล่าวหาตามอำเภอใจของตนซึ่งจะส่งผลให้เกิดการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมทั้งการปฏิบัติหน้าที่อื่นต้องดำเนินการภายใต้กรอบแห่งกฎหมาย หลักนิติธรรมและการเคารพสิทธิมนุษยชน

บทสรุป

จากการศึกษาสภาพปัญหาการค้นหาความจริงของกระบวนการไต่สวนการตายและปัญหาในทางกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 150 วรรคสามก่อให้เกิดปัญหาหลักที่สำคัญ 6 ประการ ได้แก่ ปัญหาการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสอบสวน ปัญหาการทำสำนวนสอบสวน ปัญหาคำสั่งการไต่สวนการตาย ปัญหาการสั่งฟ้องของพนักงานอัยการ ปัญหาความล่าช้า และปัญหาการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพญาติผู้ตาย เป็นต้น

ในปัจจุบันการชันสูตรพลิกศพในกรณีความตายเกิดขึ้นที่เกี่ยวข้องกับเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่หรืออยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน กฎหมายได้กำหนดให้มีการชันสูตรพลิกศพเป็นกรณีพิเศษโดยองค์การสี่ฝ่าย ได้แก่ พนักงานสอบสวน แพทย์ พนักงานอัยการ และพนักงานฝ่ายปกครองตำแหน่งตั้งแต่ระดับปลัดอำเภอหรือเทียบเท่าขึ้นไปแห่งและมีกระบวนการไต่สวนการตายเพื่อตรวจสอบถ่วงดุลระหว่างองค์กรที่มีหน้าที่ชันสูตรพลิกศพและเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ตาย โดยพนักงานอัยการทำคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นให้ศาลทำการไต่สวนการตายและทำคำสั่งแสดงว่าผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใดและถึงเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ถ้าตายโดยคนทำร้ายให้กล่าวหาใครเป็นผู้กระทำร้ายเท่าที่จะทราบได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคห้า อย่างไรก็ตามแม้กฎหมายจะกำหนดรูปแบบการไต่สวนการตายแต่ในทางปฏิบัติพบว่าการไต่สวนการตายกลับทำให้การดำเนินคดีอาญาล่าช้ามากยิ่งขึ้น ในบางคดีสิ้นสุดลงด้วยการงดสอบสวนหรือการสั่งไม่ฟ้องอันเนื่องมาจากหาตัว

ผู้กระทำความผิดไม่ได้ หรือพยานหลักฐานสูญหายหรือพยานบุคคลถูกข่มขู่ไม่กล้ามาขึ้นศาล จากปัญหาที่กล่าวมาแล้ว ผู้เขียนเห็นว่าในการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนควรเป็นอำนาจหน้าที่เฉพาะของ “กองบังคับการปราบปราม” แทนพนักงานสอบสวนเพื่อป้องกันการแทรกแซงคดีและควร “ยกเลิกการไต่สวนการตาย” ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ดำเนินการซ้ำจากสิ่งที่เจ้าพนักงานชั้นสูตรพลิกศพได้ระบุไว้ในสำนวนรายงานชั้นสูตรพลิกศพ แต่ต้องคงหลักการตรวจสอบถ่วงดุลระหว่างองค์กรภายในและภายนอกและลดปัญหาความล่าช้าในการดำเนินคดีอาญา โดยนำแนวทางปฏิบัติการตรวจสอบ และถ่วงดุลในชั้นการผ่าศพและการออกรายงานชั้นสูตรพลิกศพของประเทศเยอรมนีมาปรับใช้ โดยกำหนดให้ในกรณีการตายเกิดจากการวิสามัญฆาตกรรมต้องทำการผ่าศพ เพื่อตรวจพิสูจน์ทุกราย ซึ่งการผ่าศพแพทย์ต้องทำต่อหน้าผู้พิพากษาในระหว่างการผ่าศพ และเจ้าหน้าที่ศาลจะพิมพ์รายงานตามคำบอกกล่าวของแพทย์ตามแบบรายงานที่กฎหมายกำหนดและควรเปิดโอกาสให้ญาติผู้ตายเข้าร่วมในการผ่าศพ เมื่อผ่าศพเสร็จสิ้นแล้วแพทย์ผู้ผ่าสามารถให้ความเห็นอื่นได้แล้วลงชื่อในรายงาน เพื่อให้ผู้พิพากษานำกลับไปทันทีซึ่งเป็นการลดความล่าช้า และทำให้การค้นหาความจริงและการตรวจสอบถ่วงดุลมีประสิทธิภาพมากกว่ากระบวนการไต่สวนการตายในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

หนังสือ

- คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2561.
- ญาติา รัตนอารักขา และศุภชัย คำคุ้ม. คำอธิบายกฎหมาย DSI : FBI of Thailand : กฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษและกรมสอบสวนคดีพิเศษ (DSI) ตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 (และที่แก้ไขเพิ่มเติม) และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง. กรุงเทพมหานคร : คณะบุคคลปณรัชช, 2556.
- ณรงค์ ใจหาญ. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2550.
- ธีสุทธิ์ พันธุ์ฤทธิ. การขึ้นสูตรพลิกศพและการวิสามัญฆาตกรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2556.
- ฝ่ายวิชาการสุตรไพศาล. ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุตรไพศาล, 2557.
- วิฑูรย์ อั้งประพันธ์. วิเคราะห์ร่างพระราชบัญญัติยาและกฎหมายขึ้นสูตรพลิกศพ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2546.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับอ้างอิง (2562). พิมพ์ครั้งที่ 19 กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2562.
- แสวง บุญเฉลิมวิภาส. การศึกษาการพัฒนาระบบการขึ้นสูตรพลิกศพในประเทศไทย. สำนักกิจการยุติธรรมกระทรวงยุติธรรม, 2547.

บทความ

- บุญณดา หาญทวีพันธุ์ และคณะ. “ความเป็นภาวะวิสัยในคดีวิสามัญฆาตกรรม : ศึกษากระบวนการค้นหาความจริงในชั้นเจ้าพนักงาน.” วารสารงานวิจัยของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. ปีที่ 5 ฉบับที่ 2. (พฤษภาคม - สิงหาคม 2554) : 104.
- วิฑูรย์ อั้งประพันธ์ และ ไพศาล ลิมสทธิชัย. “การออกใบมรณบัตรและหนังสือรับรองการตายในประเทศเยอรมนี อังกฤษ เนเธอร์แลนด์ เบลเยียมและสหรัฐอเมริกา.” วารสารกระบวนการยุติธรรม. ปีที่ 4 (เมษายน - มิถุนายน 2554)
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. “ความโปร่งใสและการตรวจสอบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตามแนวทางรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540.” บทบัญญัติ. เล่ม 54 ตอน 4 : 56 - 76.

วิทยานิพนธ์

ธีรวัฒน์ เอื้อพอล. “มาตรการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐ : ศึกษากรณีการชั้นสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสาม.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.

ธีระยุทธ์ รอดเจริญ. “มาตรการตรวจสอบดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการ.” สารนิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.

นิวัฒน์ ทั้งทอง. “การพัฒนาระบบงานนิติเวชเกี่ยวกับการชั้นสูตรพลิกศพ.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

วิสูตร พองศิริไพบุลย์. “การชั้นสูตรพลิกศพกับการดำเนินคดีอาญา.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.

สุรีพร เบ็ญจวรรณ. “มาตรฐานการชั้นสูตรพลิกศพของประเทศไทย : ศึกษาเปรียบเทียบกับต่างประเทศ.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556.

สมศักดิ์ หวังดี. “การตรวจสอบความจริงในการสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีการชั้นสูตรพลิกศพ.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550.

อุษา จันทลอย บุญเปี่ยม. “การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการชั้นสูตรพลิกศพของประเทศไทยกับประเทศไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ และประเทศเยอรมนี.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.

เอกสารอิเล็กทรอนิกส์

ประชาไท. “รายงาน : การเดินทางและ (อีก) ต้นทุนของความยุติธรรม ในคดีไต่สวนการตาย.” <https://prachatai.com/journal/2007/09/14032>, 1 มิถุนายน 2562.

ปรีดา ทองชุมนุมและดร.ณัฏฐา ไพศาลพาณิชย์กุล. “4 ปีเศษของการเดินทางในการค้นหาความจริง กรณีความตายที่ตลกโปกฮา.” <https://prachatai.com/journal/2009/11/26495>, 2 เมษายน 2562.

มติชนออนไลน์. “การปฏิรูปการสอบสวน กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย ในช่วงเปลี่ยนผ่าน : โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วกัณฑ์.” https://www.matichon.co.th/columnists/news_717407, 1 มิถุนายน 2562

ไทยโพสต์. “จี้กองทัพคายหลักฐานกล้องวงจรปิดยิงชายฉกรรจ์ ป่าแสด.” <https://www.thaipost.net/main/detail/11574>, 25 พฤษภาคม 2562.

กรมสอบสวนคดีพิเศษ. “DSI แฉลงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกล้องวงจรปิด.” <https://www.dsi.go.th/Detail/T0001571>, 25 พฤษภาคม 2562.

ปรัชญา โต้ะอิตต์. “ข่าวทะเลคดีกรือเซะ-28 เมษายน กับปัญหากระบวนการ ใต้สวนการตาย.” <https://www.isranews.org/isranews-all-data/isranews-data-south/1983-28-qq.html>, 10 เมษายน 2562.

BOOKS

House of Commons Constitutional Affairs Committee. Reform of the coroners' system and death certification. London : The Stationery Office Limited, 2006.

Kant Keith A. Taylor's Principle and Practice of Medical Jurisprudence. Thirteenth Edition. London : Churchill Livingstone Co. Ltd, 1984.

Mason, JK. Forensic Medicine for Lawyers. second edition. London : Butterworth & Co (Publishers) Ltd, 1983.

Warner U. Spitz and Russel S. Fisher. Medico-Legal Investigation of Death. Second Edition. Illinois : Charles C. Thomas, 1980.

ARTICLES

Randy Hanzlick and Debra Combs. “Medical Examiner and Coroner System : History and Trends.” 279 Journal of American Medical Association. (March1988) : 870 - 871.

Wahlsten, V. Koiranen and P. Saukko. “Survey of medico-legalinvestigation of homicides in the city of Turku, Finland.” 14 Journal of Clinical Forensic Medicine. (2007) : 243 - 244